

УДК 294.3

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2022.43.7>

ОСОБЛИВОСТІ ПОШИРЕННЯ БУДДИЗМУ В УКРАЇНІ: НАПРЯМИ, ШКОЛИ, ВЧИТЕЛІ

Ігор Колесник

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
філософський факультет, кафедра теорії та історії культури
вул. Університетська, 1, 79000, м. Львів, Україна*

У статті розглянуто особливості поширення буддизму в Україні крізь призму сучасних глобальних тенденцій. Для зручності дослідження було обрано найвідоміші напрями, школи і вчителів. Слід зауважити, що не усі буддійські осередки мають офіційну реєстрацію, займаючи радше неформальну нішу. На прикладі шкіл, які зареєстровані і продовжують активну діяльність на теренах України, ми зауважуємо спільність у процесах адаптації та діалогу із локальними культурами. Ця риса є спільною для європейського, американського та українського буддизму у всіх його різноманітних проявах.

Автор звертає увагу на те, що не лише спільні тенденції визначають нашу залученість до глобальних процесів, але й певні проблеми у розумінні, перекладах та формуванню неповторних локальних форм буддизму, що є також частиною процесу поширення цього вчення і його релігійних, філософських форм в Україні.

Серед презентованих шкіл буддизму в Україні можна згадати: Тераваду, Дзен, тибетські школи, які відповідно класифікуються відомими буддологами за відповідними напрямками (Теравада, Магаяна та Ваджраяна). Особливої уваги заслуговують вчителі, які завдяки особистим рисам продовжують активну місіонерську та просвітницьку діяльність.

На основі аналізу особливостей поширення буддизму в Україні, автор статті стверджує, що загалом глобальні процеси стосуються буддійської санghi на теренах України, а отже тенденції спільні для Заходу (Західної Європи та Північної Америки) зберігаються і для локальних шкіл. Серед помітних змін – поступова українізація буддійських текстів, релігійної практики та літургії, представництво основних напрямів та шкіл, які спершу засвоювалися на Заході, а далі продовжили шлях у пострадянських країнах, зосередженість громад у великих містах.

Зі збереженням подальших тенденцій буддизму в Україні, можемо передбачити поступове зростання кількості буддійських осередків головню у містах, де частіше виникає запит на альтернативні християнству форми релігії або релігійної філософії. Також помітною є українізація, хоча і дуже повільною, але зростає запит на україномовних вчителів, книги, священні тексти і проповіді. Сподіваємося, ці тенденції збережуться і надалі.

Ключові слова: буддизм, буддійське вчення, міжкультурний діалог.

Україна, здобувши незалежність у 1991 р., доволі несподівано опинилася у глобальному світі, де процеси у культурі та релігії кардинально відрізнялися від тих, які тривали впродовж 70-ти років на теренах Радянського Союзу. Перед нашим суспільством відкрилися нові горизонти, можливості і виклики, характерні загалом для європейських суспільств.

У сфері релігійної свободи Україна упродовж своєї 30-літньої історії проявилася доволі відкритим і демократичним суспільством, у якому реалізуються не лише традиційні форми релігійності, але й нові релігії, що поширилися на теренах пострадянського

простору. Законодавчо право на свободу віросповідання і свободу світогляду закріплено у 35 статті Конституції України [6], а також фактично реалізується у формі поліконфесійності та можливості практики різноманітними релігійними організаціями. Як засвідчують спеціалізовані дослідження, українське суспільство демонструє стабільну релігійну динаміку і навіть зростання кількості віруючих від 2014 р. [10, с. 3].

Буддизм – одна із широковідомих у світі релігій, яка репрезентована у формі шкіл у багатьох країнах, також потрапляє до палітри українського міжконфесійного простору у 90-х роках ХХ ст. Для кращого розуміння специфіки адаптації буддизму в Україні, хоча звернути увагу на певні особливості цієї релігії у глобальних умовах.

Історія знайомства Заходу із буддизмом доволі тривала, налічує вже понад 150 років. Впродовж цих років можна виділити кілька етапів від першого знайомства, через хибні інтерпретації «кабінетної буддології» і нарешті до зустрічі із безпосередніми носіями цієї традиції. У країнах Європи та Північної Америки добре знайомі традиційні школи Тхеравада (або «південний буддизм»), Дзен (Сото та Ріндзай) та тибетські школи (гелуг, каг'ю, нїнгма тощо). Строго кажучи, широке знайомство із буддизмом розпочинається у 50-60 роках ХХ ст., коли на хвилі популяризації книг Д. Судзукі, буддизм починає сприйматися як раціональніша щодо християнства форма духовності. Згодом окупація Китаєм Тибету у 1959 р. спричинила масову еміграцію носіїв тантричного буддизму на Захід.

У другій половині ХХ ст. розпочинається процес модернізації буддизму, взаємовпливи із західною психологією, філософією, мистецтвом. У глобальному розрізі буддизм переживає наразі активну стадію розвитку новітніх форм, зорієнтованих не лише на локальні етнічні групи. Ці процеси спричинюють внутрішню напругу і подекуди конфлікти між традицією та інноваціями. У буддологічних працях виділяють «буддійський модернізм» – явище різноманітне, яке стосується водночас різних шкіл, а також соціальних сфер поза межами лише релігійного контексту.

Серед найвідоміших дослідників буддійського модернізму виділяю Девіда МакМагана, чия праця «Буддизм у сучасному світі» [24] дозволяє глибше збагнути неоднорідну природу змін, які відбуваються із буддійськими школами світу. За його редакції також було опубліковано колективну монографію «Створюючи буддійський модернізм» [27] у 2008 році, у якій глибше розкриваються проблеми гендеру у буддизмі (Ліз Вілсон [32]), взаємодії із наукою (Францішка Чо [25]), глобального розрізу (Крістіна Рока [31]), адаптації у популярній культурі та ЗМІ (Скот Мітчелл [28]) тощо.

На Заході у процесі модернізації буддизм постає активним «суб'єктом» дискусій у таких сферах, як:

1) наукова – можемо спостерігати активний інтерес науковців-теоретиків до космологічних ідей та буддійської епістемології. Також важливими є порівняно недавні дослідження буддизму у когнітивних науках;

2) психологічна та психотерапевтична [30] – найбільш активно засвоювалися елементи медитації, релаксації та зміни свідомості загалом, які сприяли розвитку більш секулярних форм психотерапії. Також варто згадати тривале зацікавлення у межах психоаналізу, гештальтної та трансперсональної психологічних теорій;

3) культурна – в цій сфері помітною є адаптація буддизму до правил ринку, публікація великої кількості книг, брошур, організація Інтернет спільнот та сайтів. Помітним є вплив буддизму на музичну культуру Заходу тощо [5].

Секуляризація також зумовила появу специфічного виду буддійської активності – соціально-політичної, коли монахи, миряни і просто симпатички буддизму беруть участь у захисті прав людини, антивоєнних акціях, феміністичному русі тощо [26]. Якщо раніше

традиційні школи буддизму не дуже виявляли, за невеликим винятком, інтересу до світського життя, то сучасні буддисти на Заході, особливо із числа неофітів-європейців та американців багато приділяють уваги добродійній, волонтерській діяльності. Також вони виявляють доволі чітку позицію у різних політичних конфліктах, що є рисою радше модерного буддизму на Заході.

Сучасний буддизм, трансформований у різній мірі на Заході ідеями секуляризму, деміфологізації, раціоналізму, потрапив у ситуацію, яка йому історично знайома – цілком новий культурний, релігійний контекст, що вимагає адаптації, змін у структурах, гнучність і динамізм у прийнятті рішень.

Стосовно співвідношення традиційного та модерного в буддизмі, то тут ми спостерігаємо картину відмінну від історії, наприклад, християнства. Йдеться насамперед про відсутність радикального протиставлення ортодоксії та гетеродоксії. Оскільки відсутній аналог Святого Письма, немає якогось текстуального сакрального центру, від якого одні відштовхуються як прихильники, тобто консерватори, а інші як реформатори чи революціонери. Буддизм набагато лояльніше ставиться до відгалужень, сект та шкіл, а будь-які форми радикалізму або агресії стосовно цих сект у новітню епоху є швидше справою західного походження як наслідок засвоєння вченням нетипових елементів.

Спроби західних науковців відокремити традиційний і нетрадиційний буддизм, необуддизм, буддистський модернізм [27] виростають як відповіді на релігійну динаміку. Однак варто не забувати, що для буддизму така гнучкість у трактуванні певних складових доктрини є характерною рисою впродовж майже усієї історії.

Звідси розуміємо, що закиди стосовно певних буддистських течій як неавтентичних чи нетрадиційних можуть ґрунтуватися також і на звичайній конкуренції на ринку релігій, яким часто є сучасний інформаційний простір. Справа в тому, що одним із фундаментальних показників автентичності буддистського вчення є безпосередній досвід пробудження учасників або вчителя (лідера) громади, яка себе позиціонує буддистською. На Заході відсутнє чітке розуміння буддистських критеріїв істинності чи неістинності буддистських практик та їхніх результатів. Спроби класифікувати ту ж медитативну культуру наштовхуються на принципові відмінності у трактуванні засад людської свідомості, розумінні психології. Як я вже зазначав у окремому дослідженні: «завдяки налагодженню міжкультурного діалогу, західні дослідники поступово знайомляться із медитативними методиками та філософськими інтерпретаціями доктрин Будди. Серед буддистських шкіл найбільшою увагою користувалися Теравада, дзен-буддизм, школи Карма-Каг'ю, Гелуг-па, Дзогчен та ін. Їхні традиційні методики медитації формують частину сучасного культурного ландшафту Заходу» [4, с. 140]. Ці ж методики активно запозичаються у середовищі психотерапевтів, окремими авторами і новими релігіями.

Модернізацію буддизму на варто розглядати лише як заслугу Заходу – це також і результат тривалої колоніальної політики, європоцентризму. Як зазначив Д. МакМаган, «модернізація буддизму не є лише винятково західним проектом чи репрезентантом східного Іншого; багато діячів цього процесу були реформаторами Азії, вихованими в межах західної та буддистської думки» [27, с. 5-6]. Далай Лама XIV, Тгіть Ньят Хан, Дайсетцу Судзукі – це персоналії, які звертали увагу на проблемні моменти діалогу між буддизмом та «західним світом», схильність до ігнорування особливостей та автентики неєвропейських традицій та культур. Наприклад, невинуватими були намагання відділити буддистську філософію і психологію від буддистської релігії, позбавивши цілісний феномен живої динаміки. Можна було спостерігати також спроби нав'язати «раціоналізм», атеїзм [21] носіям традиційних форм буддизму, немов останні неправильно трактують первісне вчення Будди.

Історія адаптації буддизму до нових умов є доволі складною і можемо спостерігати також локальні особливості, які проявляються у конкретних культурних осередках. Загалом слід зазначити, що поява цієї релігії у країнах, які традиційно незнайомі із буддизмом є характерною рисою сучасного світу і Україна не є винятком із правила.

Поширення буддизму в Україні пов'язане радше із європейськими тенденціями, аніж із Північно-Американськими. Щодо досліджень стану буддизму у Європі, то доволі детальний аналіз тенденцій читаємо у працях німецького буддолога Мартіна Бауманна. Згідно із його дослідженнями, «на контрасті із Північною та Південною Америками, азійські емігранти із буддійським бекграундом не приїздили [у Європу] аж до другої половини ХХ ст. Буддійські комуни емігрантів починають формуватися не раніше 1960-х і 1970-х років» [22, с. 86].

Щодо України, то також слід враховувати тривалу належність до Радянського Союзу, який виключав природну динаміку релігійного, культурного, ідейного життя, визначаючи усе марксизмом-ленінізмом у різноманітних модифікаціях. Тому, окрім відсутності великої еміграції із традиційно буддійських країн, тут також свобода віросповідання фактично з'являється лише на початку 90-х рр.

Всупереч цьому, інтерес до буддизму та загалом східних філософсько-релігійних систем, проявляється доволі рано і можемо згадати кілька вітчизняних сходознавців, чії наукові і науково-популярні дослідження буддизму активно публікуються у журналах та монографіях.

Серед науковців слід виділити дослідження Юрія Завгородного, який одним із перших виявив та проаналізував історичні зв'язки між Україною і східними народами, що традиційно сповідають буддизм. Йдеться насамперед про калмиків, бурятів та монголів. У нього дізнаємося, що «на сьогодні є підстави, підкріплені відповідними джерелами, вважати початком встановлення контактів між Україною і Бурятією кінець XVII ст., а саме 1689 р., коли на забайкальській землі починає відбувати заслання український гетьман Дем'ян Гнатович Многогрішний (?–1703) зі своєю родиною і найближчими родичами. Фактично представники опальної козацької старшини й почали формувати українську діаспору в Бурятії» [1, с. 134]. Також знаковою подією були відвідини України послом А. Доржиевим у 1900 р., завданням якого було сприяння поширенню буддизму у Російській імперії. Разом із цікавими фактами, згаданими у праці Ю. Завгороднього, мусимо визнати, що контакти із буддизмом мали поверхневий характер і не зафіксовано виникнення стійких громад чи подальшого інтересу у середовищі інтелігентів.

Також значним кроком у осмисленні буддійської філософії був вихід монографії Анастасії Стрелкової «Буддизм: філософія порожнечі» [19], у якій авторка сміливо співвідносить історію розвитку поняття порожнечі у різних напрямках цієї релігії. Знаковість цієї монографії полягає у тому, що чи не вперше у вітчизняній науці вийшла друком праця, яка цілком вписується у актуальні тенденції світової буддології.

Середовищем, у якому активно обговорюють буддологічні проблеми, стає Сходознавчий гурток НаУКМА, що відновив діяльність у 2003 р. Зокрема, один із перших семінарів було присвячено постаті бурятського буддолога Біді Дандарону [11]. Як зазначають у короткому звіті про діяльність Павлик Н і Мудрак М. «Серед тем, представлених на обговорення учасникам гуртка у 2013–2018 рр., були такі: «Містичні практики суфізму на території Індії, Афганістану, Пакистану», «Йога, медитація та нейрофізіологія», «Сакральна географія Непалу», «Тантричний буддизм: теорія і практика», «І-цзін: правильно міркувати, щоб передбачити», «Духовне життя в сучасній Індії», «Природа свідомості та процес світосприйняття у світогляді тибетського буддизму» та багато інших» [11].

У 2018 р. відбулася літня релігієзнавча школа «Буддизм та буддизми», на якій були презентовані «школа Ніппондзан Мьоходзі, громада Дзочен, сангха Карма-каг'ю, школа Ньінгма, Орден Катхок та сангха Рангджунг Єше. Завдяки цьому учасники мали змогу скласти власне враження про буддистів в Україні, про їхні практики, проблеми та перспективи розвитку буддизму на вітчизняних теренах» [2, с. 117]. Відбулися лекції буддологів, сходознавців і безпосередніх носіїв буддійської традиції.

Повернімося дещо до буддизму та його історії в Україні. Отже після здобуття незалежності відбувається хвиля відновлення традиційних конфесій і появи нових релігій. Щодо буддійських шкіл, то інтерес спостерігається ще у кінці 80-х років ХХ ст., що згодом виявилось у формуванні осередків навколо конкретних шкіл та вчителів.

Буддизм в Україні спершу поширювався у міському середовищі, адаптуючись до інтелектуального запиту як альтернатива західній філософії. Згодом з'явилися релігійні громади у Донецькій та Луганській областях. Зазначу, що головними представниками буддизму постають тибетські школи Ньінгма та Карма-каг'ю, популярність яких зумовлена світовими тенденціями. Також присутні японські школи Ніппондзан Мьоходзі, Дзен майстра Кайсена, невелика громада в'єтнамських буддистів у діаспорі тощо.

Разом із активним поширенням буддизму, українські громади також мають справу із проблемами співвідношення традиції та інновації – у значно меншій мірі, ніж у країнах із значними діаспорами етнічних буддистів. Спостерігаємо труднощі із україномовними джерелами, перекладами, текстами, які формують релігійну доктрину конкретних шкіл. Хоча буддологічні студії постійно дають певний результат для академічної науки, практично відсутня взаємодія між науковцями і вірянами, оскільки для багатьох питань мови не постає ключовим, а зв'язки між громадами певних шкіл у Росії та Україні мають односторонній характер. Відповідно, ситуація із переважно російськомовним контентом – це особливість суто українського буддизму, а подальші кроки у цьому питанні визначатимуть долю щодо охоплення ширшої аудиторії та потенційних неофітів

Також існують труднощі зі сприйняттям буддизму крізь призму інтерпретацій та нових релігій, які на хвилі Нью Ейджу запозичають буддійські елементи у цілком іншому розумінні. Часто саме образ необуддизму, який експортується зі Заходу, перешкоджає сприйняттю буддійського вчення в його більш традиційній формі. Демаркувати «істинний» буддизм від «неістинного» складно через наявність доволі великої кількості різних шкіл, що ведуть свої традиції від конкретних вчителів. Хочу також зазначити, що захистом «істинності» буддизму радше займаються на Заході, де християнство вплинуло на сприйняття релігії крізь призму «ортодоксія-гетеродоксія», загалом не характерну для буддійського вчення, про що ми зазначали вже вище. Парадоксально, але широким застосуванням елементів буддизму поза межами контексту також займаються головню на Заході.

Згідно зі статистичними даними щодо буддизму Департаменту у справах релігій та національностей Міністерства культури України від 1 січня 2019 р. [12] в Україні існують 57 діючих громад, 1 монастир, 3 недільні школи, 1 журнал і діючий сайт.

Буддизм в Україні запрозентований широкою палітрою шкіл. Розглянемо основні із них, розпочинаючи із найвідоміших завдяки тривалій активності та ЗМІ.

Духовне управління буддистів України виникає у 1993 р. як об'єднання різних громад на чолі із Дорже Жамбо Чойдже-ламою (в миру Олег Мужчіль). Основна активність цієї спільноти була зосереджена у Донецькій та Луганській областях до початку бойових дій на Сході України у 2014 р. Тривалий час функціонував монастир Шейчен-лінг у селі Ольгінка (Донецька область), який також наразі припинив свою діяльність. Досі активний сайт організації, на якому публікують новини, зокрема про діяльність ще одного

буддійського вчителя – Пема Дудула (в миру Сергій Дудко), який заснував Відкриту Буддійську Академію у 2019 році і активно займається місіонерською діяльністю. У середовищі буддистів і в ЗМІ можна зустріти також сумніви щодо автентичності зв'язку Дорже Жамбо і Пема Дудула [7] із традиційними вчителями і відповідними лініями передачі. Труднощі виникають тому, що сучасний буддизму особливо на Заході розмиває межі між традиційним і новим, релігія приватизується, а зв'язки у цьому середовищі втрачають попереднє значення.

До традиції Ваджраяни належить також *Релігійний центр українського об'єднання буддистів лінії Карма Каг'ю* Діамантового шляху тибетського буддизму. Громади цієї організації поширені у багатьох великих містах України, регулярно проводяться зібрання, виставки, ритуальні практики і читаються лекції. Діяльність цієї організації у Європі курується Ламою Оле Нідалом. Усього, згідно із статистикою ця школа налічує 14 громад, має розгалужену мережу Інтернет-сайтів [16], має власне видавництво «Вогняне коло», а також публікувало журнал «Буддизм сьогодні» до 2013 р.

Відома в Україні також організація *Міжнародна Шамбала*, міжконфесійний рух у межах Ваджраяни, центри якої існують у Києві, Івано-Франківську, Одесі та Львові. Лідером школи залишається Сакйонг Міпам Рінпоче, із особою якого пов'язаний також сексуальний скандал [29], а також вихід однієї із найвідоміших наставниць буддизму Пьома Чодрон [23] із руху Шамбали. Ці події на сайті організації в Україні не було відображено жодним чином [14].

17 січня 2006 р. у Києві починає активну діяльність центр «Гарчен Ратнашрі», очолювана вчителем лінії Дрікунг-Каг'ю Гарченом Рінпоче, який неодноразово відвідував Україну. Згідно із інформацією на офіційному сайті центру: «За час існування Центру Київ відвідало багато майстрів та вчителів тибетського буддизму Лінії Дрікунг Каг'ю серед яких сам Гарчен Рінпоче, Кхенчен Рінпоче, Нубпа Рінпоче, Ламчен Г'яло Рінпоче, Друпон Єше Рінпоче, Друпон Церінг Рінпоче, Лама Дава Занг, Друпон Єше Зангмо, Кхенпо Самдруп» [21]. Духовною наставницею українського центру «Дрікунг Спільнота Ратнашрі» призначено Ламу Дава Зангмо (Журавка Тонковид), навчання якої відбувається українською мовою [8].

В Україні також офіційно функціонує організація із популяризації позаконфесійного буддійського вчення Дзогчен. Лідером мережі організацій, яка відома тепер у всьому світі, тривалий час був Намкай Норбу Рінпоче (пом. у 2018 р.). У цій організації проводяться семінари, навчання та інші релігійні практики [15].

Із інших напрямів буддизму, зокрема Магаяни, в Україні існують громади японських шкіл *Ніппондзан Мьоходжі* та *Дзен Сото Сандо Кайсена*. Перша розпочинає діяльність на теренах пострадянського простору і відома постаттю Джюнсея Терасави – пацифіста, учасника та організатора багатьох антивоєнних маршів та акцій. Після початку війни у 2014 р., громада переїхала із Донецька до села Кривопілля [3]. Послідовники школи українці активно беруть участь у миротворчій діяльності організації у світі. Як зазначає Савченко О.: «феномен української сангхи Ніппондзан Мьоходзі – вона складається з українців, але найбільш значущі події її історії відбуваються часто в інших країнах світу» [13].

Спільнота учнів Сандо Кайсен [18], майстра школи Дзен Сото, яку у Європі заклав Мокудо Тайсен Дешімару, активно проводить навчання і сешіни у Києві та інших містах. Налагоджена постійна співпраця із іншими громадами Європи, регулярно запрошуються вчителі для проведення практик. Наразі громади функціонують на регулярній основі у Києві та Харкові.

Щодо буддійської школи Тгеравада, то в Україні гостює вчитель медитації Аджан Губерт, який 10 років провів у монастирі Тайланду, а наразі займається популяризацією практики віпасани у Росії, Україні та інших країнах пострадянського простору. Існує фонд на підтримку практик і ретритів [20].

Ще одна громадська організація, яка має безпосередній зв'язок із традицією Тгеравада – «Медитація Віпасани Україна» [9]. Засновник цієї міжнародної організації Сат'я Нараян Гоєнка, який навчався буддійським практикам у вчителя У Ба Кхіна (М'янма), а згодом вирішив запроєнтувати методіку у позаконфесійному форматі. Діяльність організації зосереджена на практичних моментах і проведенні ретритів.

Отже, сучасний буддизм у глобальному розрізі демонструє кілька тенденцій:

- 1) модернізація відповідно до контексту Заходу, його цінностей і головних інтенцій;
- 2) діалог і взаємобмін із наукою, філософією, психотерапією та психологією;
- 3) соціальну заангажованість – активізм буддистів на Заході значно сильніший, ніж у країнах традиційного буддизму і також у спільнотах, які є радше діаспорами у країнах Європи та Північної Америки. Буддисти беруть значно більшу участь у боротьбі за права людини, за мир і підсилюють волонтерство щодо незахищених груп населення;
- 4) буддизм на Заході також гнучкіший доктринально з одного боку, поєднуючи доволі різні гілки у буддійському вченні, а з іншого боку – демонструють схильність до демаркації «істинний/неістинний» буддизм.

Щодо українських реалій, то буддизм поширюється на наших теренах доволі схожим чином до європейських тенденцій. Представництво шкіл цілком схоже до загальноєвропейських – Тгеравада, школи Магаяни і тибетські школи тантричного буддизму. Також слід враховувати, що буддизм поширений головню у містах, залишаючись елементом урбаністичного культурного ландшафту. Ще одна особливість буддизму в Україні, яка поступово демонструє позитивні зміни – поступова українізація громад, поява перекладів як у середовищі академічного сходознавства, так і в релігійних громадах.

Серед викликів для буддизму в Україні вважаю за необхідне виокремити: потреба у перекладі українською більшої частини фундаментальних текстів буддизму, знайомство із ширшою аудиторією та міжконфесійний діалог, який в умовах українського релігійного середовища міг би певним чином інтегрувати буддизм як такий.

Список використаних джерел

1. Завгородній Ю. Україна і буддизм: до історії контактів (XVII – початок XX ст.). Східний світ № 2. С. 134-141.
2. Каплан І. Академічний ретрит з буддизму. Звіт про літню релігієзнавчу школу «Буддизм та буддизми». Філософська думка, 2018, № 4. С. 116-118.
3. Карпатські гори і буддизм із Донбасу URL: <https://ukrainer.net/karpaty-buddysty/>
4. Колесник І. Взаємозв'язок буддійської філософії та медитативних методик як фундамент для практичного філософування. Гілея: науковий вісник. К., „Гілея”. 2015. Вип. 100 (9). С. 139–141.
5. Колесник І. Трансформаційні процеси в буддизмі Заходу. Історія релігій в Україні: науковий щорічник. Львів : Інститут релігієзнавства вид-во “Логос”. 2013. С. 188–198.
6. Конституція України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
7. Кременовська І. «Лама» Пема Дудул (Сергій Дудко). Псевдобуддизм. URL: <https://vilneslovo.com/лама-пема-дудул-сергій-дудко-псевдо/>
8. Лама Дава Зангмо. URL: <https://ratnashri.org.ua/lama-zhuravka/>
9. Медитація Віпасана. URL: <https://ua.dhamma.org/uk/>

10. Особливості релігійного і церковно-релігійного самовизначення громадян України: тенденції 2000-2020 рр. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2020_religiya.pdf
11. Павлик Н. Сходознавчий гурток НаУКМА: історія та сучасність URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/14615/Pavlyk_Skhodoznavchyi_hurtok_NaUKMA.pdf?sequence=1&isAllowed=y
12. Релігійні організації в Україні (станом на 1 січня 2019 р.). URL: https://risu.ua/religiyni-organizaciji-v-ukrajini-stanom-na-1-sichnya-2019-r_n97463
13. Савченко О.А. Українська сангха японського Ордену Ніппондзан Мьоходзі. «Наука. Релігія. Суспільство», № 2'2010. С. 290-295.
14. Сайт Міжнародної спільноти буддизму Шамбали. URL: <https://shambhala.org.ua/>
15. Сайт міжнародної спільноти Дзогчен в Україні. URL: <http://dzogchen.kiev.ua/uk/>
16. Сайт релігійного центру українського об'єднання буддистів лінії Карма Каг'ю Діамантового шляху тибетського буддизму. URL: <https://buddhism.ua/>
17. Сайт Центру «Гарчен Ратнашрі». URL: <https://ratnashri.org.ua/about-us/>
18. Спільнота учнів дзен-майстра Сандо Кайсена в Україні. URL: <http://www.zen-kaisen.org.ua/sample-page/>
19. Стрелкова А. Буддизм: філософія порожнечі. Київ. Видавничий дім «Києво-Могилянська академія». 2015. 408 с.
20. Фонд Аджана Хуберта. URL: <https://ajahnhubert.org/o-fonde>
21. Batchelor S. Buddhism without Beliefs. Riverhead Books. 1998. 144 p.
22. Baumann M. Buddhism in Europe: Past, Present, Prospects / Westward Dharma: Buddhism beyond Asia. University of California Press. 2002. 436 p.
23. Bousquet T. Six former members of the Shambhala inner circle write an open letter detailing physical, sexual, and psychological abuse at the hands of Mipham Mukpo. URL: <https://www.halifaxexaminer.ca/featured/six-former-members-of-the-shambhala-inner-circle-write-an-open-letter-detailing-physical-sexual-and-psychological-abuse-at-the-hands-of-mipham-mukpo/>
24. Cho F., McMahan D.L., Wilson L. etc. Buddhism in the Modern World. Routledge. 2012. 352 p.
25. Cho F. Buddhism and Science / Buddhism in the Modern World. Routledge. 2012. 273-288 pp.
26. King S.B. Socially Engaged Buddhism. University of Hawai'i Press. Honolulu. 2009. 208 p.
27. McMahan D.L. The Making of Buddhist Modernism. NY. Oxford University Press. 2008. 299 p.
28. Mitchell S.A. Buddhism, Media and Popular Culture / Buddhism in the Modern World. Routledge. 2012. 305-324 pp.
29. Newman A. The 'King' of Shambhala Buddhism Is Undone by Abuse Report. URL: <https://www.nytimes.com/2018/07/11/nyregion/shambhala-sexual-misconduct.html>
30. Payne R.K. Buddhism and the Powers of the Mind / Buddhism in the Modern World. Routledge. 2012. 234-255 pp.
31. Rocha C. Buddhism and Globalization / Buddhism in the Modern World. Routledge. 2012. 289-304 pp.
32. Wilson L. Buddhism and Gender / Buddhism in the Modern World. Routledge. 2012. 257-272 pp.

FEATURES OF THE SPREADING OF BUDDHISM IN UKRAINE: BRANCHES, SCHOOLS, TEACHERS

Ihor Kolesnyk

*Ivan Franko National University of Lviv,
Faculty of Philosophy,
Department of Theory and History of Culture
Universytetska str., 1, 79000, Lviv, Ukraine*

The article examines the peculiarities of the spreading of Buddhism in Ukraine through the prism of modern global trends. The most famous areas, schools and teachers were chosen for the convenience of the study. It should be noted that not all Buddhist centers have official registration, occupying rather an informal niche. On the example of schools that are registered and continue activities in Ukraine, we note commonalities in the processes of adaptation and dialogue with local cultures. This feature is common to European, American and Ukrainian Buddhism in all its various forms.

The author draws attention to the fact that common trends determine our involvement in global processes and certain problems in the understanding, translations and formation of unique local forms of Buddhism, which are also part of the process of spreading this teaching, and its religious, and philosophical forms in Ukraine.

Among the presented schools of Buddhism in Ukraine, we can mention: Theravada, Zen, Tibetan schools, which are accordingly classified by famous Buddhist scholars (Tgeravada, Magayana and Vajrayana). Also teachers with personal traits, continue active missionary and educational activities deserve special attention.

Based on the analysis of the features of the spread of Buddhism in Ukraine, the author of the article claims that, in general, global processes affect the Buddhist Sangha in Ukraine, and therefore the trends common to the West (Western Europe and North America) are also preserved for local schools. Among the noticeable changes are the gradual Ukrainization of Buddhist texts, religious practice and liturgy, the representation of the main trends and schools that were first assimilated in the West and then continued their journey in post-Soviet countries, the concentration of communities in large cities.

With the preservation of the further trends of Buddhism in Ukraine, we can predict a gradual increase in the number of Buddhist centers, mainly in big cities, where is a need for alternative to Christianity forms of religion or religious philosophy. Ukrainization is also noticeable, albeit very slowly, but the need for Ukrainian-speaking teachers, books, sacred texts and sermons is growing. We hope that these trends will continue in the future.

Key words: Buddhism, Buddhist teachings, intercultural dialogue.